

УДК 005:338.47

*В. Н. Орлов,
д. э. н., проф., заведующий кафедрой экономики предприятий и корпоративного
управления Одесской национальной академии связи им. А.С. Попова
Г. А. Отливанская,
к. э. н., доц., доцент кафедры экономики предприятий и корпоративного управления
Одесской национальной академии связи им. А.С. Попова*

ИНВЕСТИРОВАНИЕ СФЕРЫ ИКТ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

V. Orlov,
Doctor in economics, professor, department of enterprises economy and corporate management
of A. S. Popova Odessa National Academy of Telecommunications
G. Otlivanska,
PHD in economics, associate professor, department of enterprises economy and corporate management
of A. S. Popova Odessa National Academy of Telecommunications

INVESTING OF UKRAINIAN ICT IN MODERN CONDITIONS

В статье представлены результаты анализа современных аспектов инвестирования сферы ИКТ, обозначены проблемы, препятствующие развитию инвестирования в экономику Украины, выделено место сферы ИКТ в процессах инвестирования экономики Украины в 2015 году, проанализировано структуру и динамику по направлениям инвестирования в данный вид деятельности. Охарактеризованы предпосылки дальнейшего увеличения инвестиционной активности субъектов деятельности в сфере ИКТ, которое будет связано с техническим развитием производственных мощностей телекоммуникационных операторов. Показано, что сегодня деятельность в сфере ИКТ в Украине является одной из наиболее инвестиционно-привлекательных в экономике Украины, оказывает немаловажное влияние на развитие инвестиционных процессов в стране.

The article are analysed the modern investment aspects in Ukraine's sphere of information and communication technologies. The place of the information and communication technologies sphere in the processes of investment in Ukrainian economy in 2015 is examined. It is shown, today an activity in the field of Ukrainian information and communication technologies is one of the most attractive investment in Ukrainian economy. In 2015, this activity showed the highest growth rate of capital investment and profitability when we compared the main branches are invested in Ukrainian economy. We analysed the structure and dynamics in areas of investment in the type of activity "Information and telecommunications". We characterized the preconditions for a further increase of investment activity of stakeholders in the field of information and communication technologies. It will be connected with the technical development of production capacities operators.

*Ключевые слова: инвестиции, развитие, ИКТ, информация и телекоммуникации.
Key words: investments, development, ICT, information and telecommunication.*

ПРОБЛЕМА И ЕЕ СВЯЗЬ С НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИМИ ЗАДАНИЯМИ

Сегодня инвестиционная привлекательность экономики Украины находится на недостаточном уровне. Подтверждением этому является динамика индек-

сов экономических свобод и инвестиционной привлекательности. В 2016 году по индексу экономических свобод Украина заняла 162 позицию из 178, ухудшив за год значение на 7 позиций. При этом за 25 лет с 1995 года Украина улучшила свою позицию на 6,9

Рис. 1. Динамика об'ємів капітального інвестування в процентах к 2014 року по видам економічної діяльності, займаючих найбільшу частку в загальному об'ємі за 2015 рік

пунктов с 39,9 до 46,8 пунктів, однак, постійно знаходилась в зоні "несвободної економіки", за виключенням періоду 2003—2007 гг., коли значення індексу було максимальним і знаходилося в зоні "преимущественно несвободної економіки". Важно відзначити, як найбільш проблемні при підрахунку індексу економічних свобод виділені такі субіндекси, як інвестиційна і фінансова свобода, що знаходяться по досягнутому рівню нижче середньої позиції по країні, а також свобода від корупції [1]. Згідно міжнародному індексу інвестиційної привабливості, який визначає міжнародна консалтингова компанія BDO, в 2016 році Україна заняла 130 позицію з 174 країн, втрапивши за останній рік 41 пункт, і отримав нижчий рейтинг серед країн східної Європи по ринковому потенціалу і привабливості виробничої сфери [2].

Перераховані результати є наслідком комплексу проблем, що перешкоджають розвитку інвестування в нашу економіку, з яких як основні спеціалісти [3—5] виділяють наступні: політичний і економічний кризис останніх 2 років, включаючи військові дії; неможливість бізнес-планування ввиду сильної змінливості макроекономічних показників, нестабільності гривні; корупція, непрозорість правових аспектів і висока бюрократизація. Таким чином, за досить тривалий період в Україні так і не вдалося досягти значимих результатів в покращенні економічної ситуації. Тому сьогодні гостро стоїть питання про проведення конструктивних економічних реформ, серед яких важливу роль грає розвиток інвестиційних процесів, в тому числі рішення проблеми інвестування сфери ІКТ, визнаній на державному рівні. В парламентських слуханнях на тему "Реформи області інформаційно-комунікаційних технологій і розвиток інформаційного простору України", затверджених Постановою Верховної Ради України в березні 2016 [6], дані рекомендації покращити імідж України як ІКТ країни, привабливої для розміщення інвестицій.

АНАЛІЗ ІССЛЕДОВАНИЙ І ПУБЛІКАЦІЙ, ВИДЕЛЕННЯ НЕ РЕШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИЙ ОБЩОЇ ПРОБЛЕМИ

Стан і розвиток інвестиційних процесів в економіці України знаходяться під пристальним увагою вчених України. Серед останніх робіт присвячених даній темі необхідно виділити статті В. Голяна, А.О. Гури, Л.В. Лешанич, М.І. Сокач, В.Л. Терещенко [7—9]. Роботи вчених зосереджені на аналізі існуючих проблем інвестування економіки України, важливості привабливості прямих іноземних інвестицій, розробці рекомендацій по удосконаленню державної політики і довгострочних програм інвестування економіки. Тем не менше, на наш погляд, недостатньо уваги приділяється такому аспекту інвестування економіки України, як розвиток інвестиційних процесів в сфері ІКТ. Значення і проблеми цього питання затронуті в роботах П.П. Воробієнко, В.М. Гранатурова, Л.А. Захарченко [10—11]. При цьому сучасні реалії і динамізм економічних процесів викликають необхідність відслідковування стану і виявлення тенденцій в процесах інвестування сфери ІКТ України.

ЦЕЛЬ СТАТТІ

Виходячи з вищесказаного, метою статті є проведення дослідження сучасних аспектів інвестування сфери ІКТ України на основі аналізу обсягу, динаміки і структури капітальних інвестицій.

РЕЗУЛЬТАТИ ІССЛЕДОВАНИЯ

Проаналізуємо ситуацію, що склалася на сьогоднішній день в інвестуванні сфери ІКТ України, позначимо місце сфери ІКТ в процесах інвестування національної економіки. Слід відзначити, що діяльність суб'єктів сфери ІКТ України відображається в статистичних даних по виду економічної діяльності "Інформація і телекомунікації".

За даними державної служби статистики [12] обсяг капітального інвестування в економіку за рік скоротився на 1,7%. Найбільшу частку в загальному обсязі капітального інвестування по видах економічної діяльності займають промисловість (33,5%), будівництво (16,3%), сільське, лісове і рибне господарство (11,1%), інформація і телекомунікації (8,7%). Необхідно відзначити, що промисловість і будівництво, що займають майже половину від загального обсягу інвестування показали зниження його обсягів (рис. 1), що і обумовило загальне падіння обсягів капітального інвестування в економіку України. При цьому капітальні інвестиції в сферу діяльності "Інформація і телекомунікації" мають найбільший приріст (221,8%).

В таблиці 1 представлені показники по видах економічної діяльності, що займають найбільшу частку інвестування в економіку України за 2015 рік.

Дані таблиці 1 і рисунка 1 показують, що з чотирьох виділених видів економічної діяльності — "Інформація і телекомунікації" має найвищий рівень рентабельності економічної діяльності і приросту інвестицій. Таким чином, сьогодні

Таблица 1. Показатели по видам экономической деятельности, занимающих наибольшую долю инвестирования в экономику Украины за 2015 год

Показатели	Информация и телекоммуникации	Промышленность	Сельское хозяйство	Строительство
Результат операционной деятельности, млн грн.	5 320,5	47 740,4	-9,5	-2 657,2
Инвестиции, млн грн.	21 848,4	84 168	27 899,9	40 931,5
Рентабельность операционной деятельности, %	8,8	3,4	-0,1	-4,3
Доля в ВВП, %	3,4	16,9	11,9	2,3

ня "Информация и телекоммуникации", являются привлекательным видом экономической деятельности, активно инвестируемым несмотря на общую тенденцию снижения его объемов в стране. Наименьший размер инвестиций в сравнении с другими инвестиционно-образующими видами деятельности, а также доля в ВВП на уровне 3,4%, учитывая перспективные планы увеличить ее до 8%, при сохранении устойчивой динамики роста доходов данного сектора на протяжении последних лет в условиях экономического и политического кризиса свидетельствует о значительном потенциале дальнейшего роста объемов инвестирования в данный вид деятельности. Также необходимо отметить, что предприятия, работавшие по виду экономической деятельности "Информация и телекоммуникации", в 2015 году по динамике годового прироста привлеченных прямых иностранных инвестиций (акционерный капитал) вышли на первое место. Объем привлеченных прямых иностранных инвестиций (акционерный капитал) на конец 2015 года составил 2308,7 млн долларов США, достигнув 5,3% общего объема иностранных инвестиций [6]. Основными странами инвесторами выступили Нидерланды (71,3% от общего объема), Российская федерация (11,7%), Кипр (6,7%) [13].

Дополнительным подтверждением потенциального наращивания объемов капитального инвестирования в сферу ИКТ Украины является отставание в последние годы по развитию и распространению ИКТ в нашей стране. Об этом свидетельствуют данные МСЭ относительно уровня и динамики индекса развития ИКТ, по которому Украина в 2015 году заняла 79 позицию, ухудшив свое положение на 10 пунктов с 2010 года. При этом наша страна единственная из стран СНГ, которая ухудшила, а не улучшила свои позиции [14], то есть необходимость наращивания мощностей субъектов, работающих в сфере ИКТ является очевидной.

Для характеристики процессов инвестирования внутри сферы ИКТ рассмотрим показатели, характеризующие объем, динамику и структуру капитальных инвестиций по виду деятельности "Информация и телекоммуникации" в 2015 году (табл. 2, рис. 2).

Данные таблицы 2 и рисунка 2 показывают, что значительный прирост инвестирования по виду деятельности "Информация и телекоммуникации" обеспечен за счет сектора телекоммуникаций, так как он занимает наибольшую долю в структуре инвестирования (86%) и имеет наивысшую динамику 261,6% по приросту объемов инвестирования. Такие показатели сектора телекоммуникаций обусловлены значительными капитальными вло-

Таблица 2. Объем и динамика капитального инвестирования за 2015 год в Украине по виду экономической деятельности "Информация и телекоммуникации"

Вид экономической деятельности	Объем капитального инвестирования в 2015 г., тыс. грн.	Прирост к предыдущему году, %
Издательская деятельность, радиовещание, телевидение	2 040 940	100,4
Телекоммуникации (электросвязь)	18 866 658	261,6
Компьютерное программирование, консультирование и связанная с ними деятельность	540 561	121
Предоставление информационных услуг	400 254	174,9
Всего по «Информация и телекоммуникации»	21 848 413	221,8

Рис. 2. Структура инвестирования по виду деятельности "Информация и телекоммуникации" в 2015 году

Таблица 3. Объем и динамика капитального инвестирования крупнейшими мобильными операторами Украины в 3G сеть в 2015 году

	Капитальные инвестиции		Цена лицензии 3-G, млрд грн.
	Объем, млрд грн.	Прирост к 2014 году	
Киевстар	6,74	> 400%	2,7
МТС-Украина	7,3	> 300%	2,715
Астелит	1,85*	> 50%	3,355

* данные без учета 4 квартала 2015 года. Источник: составлено на основе данных [16—18].

жениями операторов мобильной связи (табл. 3), которые в развитие 3G сетей вложили почти 16 млрд грн.

Как и по объему инвестиционных вложений, сегмент мобильной связи является основным по доходам телекоммуникационного сектора, занимая 65,3%, при 5,2% росте доходов за 2015 год [15]. Известно, что данный сегмент рынка связи на сегодняшний день является наиболее насыщенным, с телефонной плотность 142 пользователя на 100 человек [15]. Однако, несмотря на его насыщение, в перспективе сектор телекоммуникаций сохранит свои позиции при формировании как доходов, так и направлений вложения инвестиций в рынок ИКТ. Это обусловлено тем что, значительный потенциал заложен в дальнейшем развитии сетей связи, их перехода на 4G уже к 2017—2018 году [15], что требует дальнейших крупномасштабных капитальных вложений. При этом более полное освоение 3G сетей создаст возможности увеличения количества пользователей мобильным интернетом, предпосылки к чему уже существуют, так как спрос на смартфоны в Украине на конец 2015 и в начале 2016 года сместился в сторону более дорогих устройств с большей диагональю [19], что конечно же обусловлено ориентацией пользователей на удобство пользования интернетом и мультимедийными функциями. Безусловно, такие изменения положительно отразятся на динамике доходов операторов связи, и, в свою очередь, создадут основу дальнейшего инвестирования развития сектора ИКТ, потенциал которого на сегодняшний день значителен.

ВЫВОДЫ

В 2015 году среди инвестиционно-образующих отраслей экономики Украины сфера ИКТ показала наивысшие темп прироста по объемам инвестирования и уровень рентабельности деятельности.

Возрастающее значение инвестирования сферы ИКТ для развития социально-экономических процессов в Украине на фоне снижения индекса развития ИКТ с 2010 года на 10 пунктов, но при этом, учитывая значительное доверие иностранных инвесторов к данному виду деятельности, свидетельствует о предпосылках повышения инвестиционной активности субъектов деятельности в сфере ИКТ, которое будет связано с техническим развитием производственных мощностей операторов, а также о наличии значительного инвестиционного потенциала данного вида деятельности.

Основным инвестиционно-активным сегментом сферы ИКТ в 2015 году был сектор телекоммуникаций, который обеспечил 86% от общих объемов инвестирования ИКТ и показал динамику роста 261,6%. Такие показатели сектора телекоммуникаций обусловлены значительными капитальными вложениями операторов мобильной связи в развитие 3G сетей. Планы на ближайшую перспективу к 2017—2018 году обеспечить внедрение 4G на территории Украины позволяют предполагать, что данный сектор сохранит свои лидирующие позиции по объемам капитального инвестирования в сфере ИКТ в ближайшем будущем.

Таким образом, анализ современных аспектов инвестирования сферы ИКТ Украины показал, что сегодня данный вид деятельности является одним из наиболее инвестиционно-привлекательных в экономике

Украины, а также свидетельствует о том, что процессы инвестирования сферы ИКТ оказывают немаловажное влияние на развитие инвестиционных процессов в стране.

Литература:

1. 2016 index of Economic Freedom [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>
2. BDO IBC Overall ranking [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index>
3. Инвестиции в Украине: мифы и реальность [Электронный ресурс] // Капитал. — Режим доступа: <http://www.capital.ua/ru/publication/68855-investitsii-v-ukraine-mify-i-realnost>
4. Инвесторы назвали наиболее перспективные сектора экономики Украины в 2016 году [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://asn.in.ua/ru/news/news/36997-investory-nazvali-naibolee-perspektivnye-sektora-e.html>
5. Економіка телекомунікацій: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] / За заг. ред. В.М. Орлова. — О.: ОНАЗ, 2014. — 512 с.
6. Рекомендації парламентських слухань на тему: "Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України Схвалено Постановою Верховної Ради України від 31 березня 2016 року № 1073-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/page>
7. Терщенко В.Л. Проблеми та перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс] / В.Л. Терщенко // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — №4. — С. 926—931. — Режим доступа: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/195.pdf>
8. Сокач М.І. Стан та розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / М.І. Сокач, А.С. Цікал, Л.С. Гаватюк // Молодий вчений. — 2016. — №1 (28). — Ч. 1. — С. 171—174. — Режим доступа: <http://molodyvchenny.in.ua/files/journal/2016/1/39.pdf>
9. Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення [Електронний ресурс] / А.О. Гура // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди "Економіка", 2015. — Вип. 15. — С. 188—196. — Режим доступа: <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/econom/article/view/2884>
10. Воробієнко П.П. Проблеми розвитку широко-смугового доступу до інтернету в Україні / П.П. Воробієнко, В.М. Гранатуров // Науковий журнал "Управління економікою: теорія і практика". — №2 (627). — 2014. — С. 51—62.
11. Захарченко Л.А. Стан інвестиційної діяльності та інноваційної активності підприємств сфери ІКТ та напрями їх розвитку / Л.А. Захарченко // Наукові праці ОНАЗ ім. О.С. Попова: періодичний науковий збірник з радіотехніки та телекомунікацій, електроніки, економіки та управління підприємствами (Економіка зв'язку). — Одеса: ОНАЗ, 2013. — № 2. — С. 105—111.

12. Капітальних інвестицій в Україні за січень-грудень 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Стан і розвиток зв'язку в Україні у 2015 році // Статистичний бюлетень, 2016. — К.: Державна служба статистики. — 29 с.

14. Измерение информационного общества. Отчет за 2015 год [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/default.aspx>

15. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2015 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk>

16. life:) объявил результаты 3 кв. 2015 года: рост доходов и количества активных абонентов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://itc.ua/news/life-obyavil-rezultaty-3-kv-2015-goda-rost-dohoda-i-kolichestva-aktivnyih-abonentov/>

17. Инвестиции Киевстара в 3G превысили операционную прибыль [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://biz.liga.net/all/telekom/novosti/3255871-investitsii-kievstara-v-3g-prevysili-operatsionnyu-pribyl.htm>

18. Телеком-революция на украинский манер [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://economics.unian.net/transport/1235519-telekom-revoljutsiya-na-ukrainskiy-maner.html>

19. Какие смартфоны чаще всего покупали украинцы в первом квартале 2016 г.? [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://hyser.com.ua/economics/kakie-smartfony-chashe-vsego-pokupali-ukraincy-83092>

References:

1. 2016 index of Economic Freedom [Online], available at: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine> (Accessed 21 June, 2016).

2. BDO IBC Overall ranking [Online], available at: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index> (Accessed 21 June, 2016).

3. "Ynvestytsyy v Ukraine: myfy y real'nost'", Kapytal [Online], available at: <http://www.capital.ua/ru/publication/68855-investitsii-v-ukraine-mify-i-realnost> (Accessed 21 June, 2016).

4. "Ynvestory nazvaly naybolee perspektivnye sektora ekonomyky Ukrainy v 2016 hodu" [Online], available at: <http://asn.in.ua/ru/news/news/36997-investory-nazvali-naibolee-perspektivnye-sektora-e.html> (Accessed 25 May, 2016).

5. Hranaturov, V.M. Zakharchenko, L.A. Orlov, H.A. Otl'yans'ka y dr., "Ekonomika telekomunikatsij" [The Economics of telecommunication] (2014), ONAZ, Odessa, Ukraine

6. Rekomendatsii parlaments'kykh slukhan' na temu: "Reformy haluzi informatsijno-komunikatsijnykh tekhnolohij ta rozvytok informatsijnogo prostoru Ukrainy Skhvaleno Postanovoiu Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 31 bereznia 2016 roku № 1073-VIII [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/page> (Accessed 25 June, 2016).

7. Terschenko, V.L. (2015), "Problemy ta perspektyvy pokraschennia investytsijnogo klimatu v Ukraini", Hlobal'ni

ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 4, pp. 926—931. [Online], available at: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/195.pdf> (Accessed 21 June, 2016).

8. Sokach, M.I. Tsikal, A.S. Havatiuk, L.S. (2016), "Stan ta rozvytok innovatsijno-investytsijnoi diial'nosti v Ukraini", Molodyj vchenyj, vol. 1 (28), pp. 171—174. [Online], available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/1/39.pdf>

9. Hura, A.O. (2015), "Investytsijnyj klimat v Ukraini: suchasnyj stan ta napriamy pokraschennia", Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. H.S. Skovorody "Ekonomika" vol. 15, pp. 188—196. <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/econom/article/view/2884> (Accessed 21 June, 2016).

10. Vorobiienko, P.P. Hranaturov, V.M. (2014), "Problemy rozvytku shyrokosmuhovoho dostupu do internetu v Ukraini", Naukovyj zhurnal "Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia i praktyka" vol. 2 (627), pp. 51—62.

11. Zakharchenko, L.A. (2013), "Stan investytsijnoi diial'nosti ta innovatsijnoi aktyvnosti pidpriemstv sfery IKT ta napriamy ikh rozvytku", Naukovi pratsi ONAZ im. O.S. Popova: periodychnyj naukovyj zbirnyk z radiotekhniky ta telekomunikatsij, elektroniky, ekonomiky ta upravlinnia pidpriemstvamy (Ekonomika zv'iazku), vol. 2, pp. 105—111.

12. "Kapital'nykh investytsii v Ukraini za cichen'-hruden' 2015 roku" [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 May, 2016).

13. Stan i rozvytok zv'iazku v Ukraini u 2015 rotsi", Statystychnyj biuleten', Derzhavna sluzhba statystyky, Kyiv, Ukraine.

14. Yzmerenye ynformatsionnoho obschestva. Otchet za 2015 hod [Measuring the Information Society Report 2015] [Online], available at: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/default.aspx> (Accessed 5 May, 2016).

15. "Zvit pro robotu Natsional'noi komisii, scho zdijsniuie derzhavne rehuliuвання u sferi zv'iazku ta informatyzatsii za 2015 rik" [Online], available at: <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=34&language=uk> (Accessed 5 May, 2016).

16. "life:) ob'iyavl rezul'taty 3 kv. 2015 hoda: rost dokhodov y kolychestva aktyvnykh abonentov" [Online], available at: <http://itc.ua/news/life-obyavil-rezultaty-3-kv-2015-goda-rost-dohoda-i-kolichestva-aktivnyih-abonentov/> (Accessed 25 May, 2016).

17. "Ynvestytsyy Kyevstara v 3G prevysily operatsionnuu prybyl'" [Online], available at: <http://biz.liga.net/all/telekom/novosti/3255871-investitsii-kievstara-v-3g-prevysili-operatsionnyu-pribyl.htm> (Accessed 25 May, 2016).

18. "Telekom-revoliutsiya na ukraynskyj maner" [Online], available at: <http://economics.unian.net/transport/1235519-telekom-revoljutsiya-na-ukrainskiy-maner.html> (Accessed 25 May, 2016).

19. "Kakye smartfony chasche vseho pokupaly ukraintsy v pervom kvartale 2016 h.? Online], available at: <http://hyser.com.ua/economics/kakie-smartfony-chashe-vsego-pokupali-ukraincy-83092> (Accessed 25 May, 2016).

Стаття надійшла до редакції 12.07.2016 р.